

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תיק 978773/18

ב"ה

בבית הדין הרבני האזורי חיפה

לפני כבוד הדיינים:

הרב יצחק אושינסקי – אב"ד, הרב דוד גרוזמן, הרב אברהם דב זרביב

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד חיים שכטר)
נגד
הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד אביב בכר)

הנדון: מזונות ילדים – פטור אב ממזונות בתו הגדולה
לאחר שהתברר שהיא עובדת לפרנסתה

החלטה

לפנינו תביעת אב להפחתת או ביטול מזונות בתו, בשל טענתו כי הבת מתנכרת לו, וכן בשל טענתו כי היא עובדת ומשתכרת למחייתה.

ראשית נזכיר החלטת בית הדין מיום י"ב בכסלו תשע"ז (12.12.16):

בפנינו תביעת אב להפחתת מזונות.

טוען בא כוח האב: נבקש לפטור את האב ממזונות הבת שמנתקת מגע עם האב כבר שנים.

מגיבה האם: אבקש לדחות את הדיון כי אני לא מיוצגת. היו לי חילוקי דעות עם בא כוחי. אתמול אחר הצהריים בא כוחי התקשר אלי, דברנו על הדיון, התווכחנו על המהות ועל הכסף, ואז הגענו למסקנה שהוא לא ימשיך לייצג אותי, פיטרתי אותו.

טוען בא כוח האב: אין לדחות את הדיון. אם יוחלט שיידחה הדיון, אבקש הוצאות משפט מהאם בסך 5000 ש"ח. התביעה שלנו כבר מיום ז' בסיון תשע"ו (13.6.16), לפני חמשה חודשים, ויכלה לטפל בזה אז. אם יידחה הדיון, נבקש ששום צעד משפטי, כולל גבייה בהוצאה לפועל, לא יבוצע.

האישה מצהירה כי היא לא תפנה להוצאה לפועל בכל תחום, עד להחלטה אחרת של בית הדין.

ובכן ייקבע מועד נוסף לדיון, לעוד 60 יום.

בדיון הבא לא תתקבל בקשה מאת האם לחוסר ייצוג משפטי.

בית הדין הוסיף כי אם יתברר שאכן האב פטור ממזונות הבת כטענתו, בית הדין ישקול ביטול חיובו למפרע ועל פי שיקול דעת בית הדין באשר לעיתוי הפסקת החיוב.

בשלב זה לא ייפסקו הוצאות משפט נגד האם. ברם, העניין ייבחן בשנית בהתאם להתפתחויות בתיק.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כיום טוען בא כוח האם: נבקש לזמן את עו"ס [מ'] שלוותה את הילדה ואת המשפחה בהליך תביעת הגירושין. כן נבקש לזמן את העו"ס [א'] שערכה את התסקיר האחרון. הנתק נובע מהתנהגות האב כלפי הילדה מלפני הליך הגירושין ועד היום. הבת בגיל 17.

האב מגיב: יש לי כאב עם מה שקרה עם הבת. יש לי תחושה של אדם שפול, שאיבד את הבת. הילדה לא מכירה בי, הפניות שלי אליה עקרות. לפני שלשה חודשים הייתי בבית חולים, האישה והבת ביקרו אותי, הבת היתה אצלי שלוש דקות, היא בקושי דיברה אתי, היא לא הסכימה להתקרב אלי. כבר מצווה של הבן היא התעלמה ממני. האם מסיתה ומדיחה את הבת נגדי. היא הביאה את הבת לבית החולים רק בגלל התביעה שהגשתי להקטנת מזונות. הסכסוך עם הבת התחיל עוד כשחינו יחד, הילדה עם קשיים גדולים, היא אף הזמינה משטרה לאם.

נציין כי האם הפריעה למתן תגובתו של האב, ובית הדין התרה בה כי אם תמשיך להפריע היא תמתין מחוץ לאולם הדיונים. לאחר הפרעה חוזרת, היא התבקשה להמתין מחוץ לאולם הדיונים, אולם הדיון לא נמשך עד לחזרתה לאולם הדיונים.

לאחר שובה של האם, המשיך האב וטען: הילדה ניסתה להכות אותי, הלכתי לרווחה, והם דווחו למשטרה, וחקרו אותי במשטרה. המשטרה סגרה את התיק נגדי. חודש וחצי לאחר מכן, שוחחתי עם הבת, רציתי לקחת את שני הילדים לחו"ל, היא אמרה לי שאתרחק ממנה, והבת השליכה עלי מספריים ופצעה אותי. אז שלחו אותי מהרווחה להגיש תלונה במשטרה, והגשתי כדי לעשות גבול. אף תיק זה נסגר. לא בקשתי מהמשטרה לעשות לה כלום. הילד במשמורת משותפת, כך שלא חושדים שאני אלים. הבת עובדת ומתפרנסת יפה. היא עובדת ב[כ'], מוכרת בחנות ובמסעדה. היא לומדת נהיגה, יש לה טלפון משוכלל, ולומדת בבית ספר לאיפור.

האם מגיבה: האב היכה את הבת, היא התלוננה במשטרה, והתיק נסגר לאחר שהאב התחייב ללכת לטיפול. הבת היום עברה לבית ספר אקסטרני, לומדת ארבעה ימים בשבוע, עובדת זמנית שני ערבים בשבוע ומרוויחה לפי שעה. היא מרוויחה כעשרים וששה שקלים לשעה. השעות לא קבועות. יש לה חשבון בנק. היא משלמת את שיעורי הנהיגה ואת הלימודים. אני גם משתתפת במימון הלימודים. בגדים ואוכל אני קונה לה. היא לוקחת שיעור נהיגה או שנים בשבוע. כל שיעור יותר ממאה ש"ח.

מגיב בא כוח האב: לא ייתכן שהאב יזון את הבת. הוא משלם לה בכל חודש 1200 ש"ח. הבת כבר מרוויחה. הבת משלמת מאות שקלים לחודש לשיעורי נהיגה וקונה דברים נוספים. יש ניכור הורי. לא ייתכן שבגלל שהתחלף עו"ד נלך לאחור ונחקור את העו"ס. העו"ס כתבה בשנת 2014 כי אין ניכור הורי של הבת מצד האם, ובשנת 2016 כתבה העו"ס כי קיים ניכור הורי חמור בין האב לבת, והבת לא מוכנה ליצור קשר עם אביה.

טוען בא כוח האם: הילדה רק התקדמה מאז עברה לבית ספר החדש. על כך יכולים להעיד העו"ס.

עד כאן תמצית עיקרי טענות הצדדים ההדדיות.

ובכן, לאחר העיון, בית הדין מחליט לקבל את תביעת האב לביטול מזונות הבת, וזאת אף מבלי לבחון את הצדדים העובדתיים וההלכתיים בשאלת סרבנות קשר מצד הבת, מה הן הסיבות לנתק ומי גרם לכך.

קבלת התביעה מבוססת על העובדה שהבת עובדת ומתפרנסת, ולאור הקביעה בהתאם לתקנת הרבנות הראשית, כי מזונות ילדים בגיל 17 הינם מדין צדקה, ודאי שתקנה זו לא מחייבת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אב לפרנס את בתו כשהיא עובדת ומשתכרת למחייתה. אף שהאם לא ידעה לומר במדויק מהו שכרה החודשי של הבת, אולם היא סיפרה שהבת עובדת בממוצע שני ערבים בשבוע, ומשתתפת במימון הלימודים (בהשתתפות האם) וכן מממנת את לימודי הנהיגה שלה, שהם לעתים שני שיעורים בשבוע. כידוע, שיעור נהיגה עולה כ-130 ש"ח לשיעור, ושמונה שיעורים בחודש עולים בערך 1000 ש"ח בחודש, ואם נוסיף לכך את שכר הלימוד החלקי שהבת משלמת, נמצא כי ממוצע שכרה של הבת הוא לפחות סביב 1300 ש"ח לחודש, שהוא לא פחות מחיוב מזונות הבת שהושת על האב העומד כיום על 1200 ש"ח, ואם כן סכום זה מספיק למזונותיה. זה שהבת בוחרת לשלם ממשכורתה את שיעורי הנהיגה שלה ואת לימודיה, אינו מצדיק חיוב האב במזונותיה הבסיסים, שהרי תתכבד ותקנה בשכרה את צרכיה הבסיסיים.

נימוקים הלכתיים

להלן יובאו נימוקים להצדקת וביאור הדין הנ"ל באופנים השונים.

חובת אב לזון ילדיו (קטנים או גדולים) שיש להם נכסים נוספים

נפתח בשאלה העקרונית - האם חייב אב במזונות ילדיו במקרה שיש להם תכנית חסכון השייכת להם או נכסים שקבלו ממקום אחר ואין לאב חלק בהם?

נציג תחילה את שיטות הראשונים.

הרא"ש (כתובות פרק ד סימן ד) כתב:

אבל זן את הקטני קטנים, ועד כמה, עד בן שש. ותנן נמי אם היתה מינקת, פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה, דשמעין מינה דחייב לזון בניו ובנותיו כשהן קטני קטנים. ואפילו יש להם נכסים שנפלו להם מבית אבי אמן, פסק רבינו מאיר דחייב לזונם, דכיון דתקנת חכמים היא, זכו במזונותיהם אפילו יש להם להתפרנס משלהן, דומיא דמזונות האישה, מדכלל מזונות האישה דקטני ומוסיפין לה על מזונותיה בשביל הקטן, אלמא דיין אחד.

המהר"ם מרוטנבורג סבר כי חובתו של אב בפרנסת בניו הקטנים קיימת אף אם יש להם רכוש משל עצמם.

ואולם, לכאורה לא כל הראשונים הסכימו לכך. הרשב"א בתשובה (שו"ת חלק ב סימן שצא) נשאל שאלה בעניין זה, וזה לשון השאלה:

עוד אמרתם שאותו בן הקטן, יש לו נכסים ממקום אחר, והאב אינו רוצה לזונו, אף על פי שהוא קטן. ויש אומרים שעל האב לזונו, דתנאי בית דין הוא, מדדרש רבה אפתחא דבי נשיאה אף על פי שאמרו וכו', אבל זן הוא קטני קטנים, ועד כמה, עד בן שש. וסתמא אמרו, לא שנא יש לבן נכסים שנפלו לו מבית אבי אמו, ולא שנא אין לו נכסים אחרים. וכענין אלמנה הניזונית מנכסי יתומים, אף על פי שיש לה נכסים ממקום אחר. ויש מי שאומר שלא חייבו את האב לזונו, אלא כשאין לו במה שיתפרנס. הודיענו הדין עם מי?

והשיב הרשב"א:

תשובה. גם בזה הדין עם האב, שלא אמרו אלא מפני שאין לו. ושלשה זמנים יש, כשהבן גדול ויכול להשתדל, אין האב חייב לזונו כלל, ואין כופין אותו,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אפילו בכפיית אסיתא. וכל שהוא קטן, כבר שבע כבר תמני ועד שיגדיל, כופין אותו בכפיית אסיתא, ומכריזין עליו עורבא בעי בני, והאי גברא לא בעי בני, לפי שאין הבן עדיין יודע להשתדל. וכשהוא קטן קטנים, כופין אותו בבית דין לפי שאין לו, ואינו יכול להשתדל כלל. אבל כל שיש לו, למה יתחייב האב לזונו. ומה שטען הטוען, שהוא תנאי בית דין, ובא לדמותו למזונות אלמנה, אינו כן, לפי שמזון הבנים אינו מתנאי כתובה וכו'.

על פניו נראה לומר כי הרשב"א חולק על המהר"ם דלעיל (המובא ברא"ש), וסובר שאם יש לילד מקורות פרנסה אחרים או נכסים ממקום אחר, אין האב חייב לפרנסו אף בקטני קטנים.

ביאור לסברא זו ראה בפסקי דין רבניים (חלק ה עמוד 342), שם כתבו כך:

גדרם של דברים נראה דבעיקר יסוד החיוב דאב חייב לפרנס את בנו הוא מגדר צדקה, אלא דבקטני קטנים אפילו האב לא אמיד תקנו חז"ל דחייב בצדקה זו, מאחר דאינו יכול להשתדל בעצמו, אבל בעיקר יסודו הוא דין צדקה, ולכן היכא דיש נכסים לבן, האב פטור.

ואולם, עיין פד"ר (כרך ז עמוד 150), שם כתבו כי לאחר העיון נראה שאין בזה מחלוקת בין המהר"ם לרשב"א, וכו"ע סברי כשיטת המהר"ם (שחיובו לזון בניו אף ביש להם נכסים), אלא שהרשב"א דיבר במקרה שכל חיובו של אב הוא רק מדין צדקה (במקרה שאין האם קיימת, ועל פי שיטת הר"ן שכל חיוב המזונות לבן נובע מחיובו לאם), ועל זה כתב שכשיש לבן נכסים, נפטר האב מחיובו. (ואולם, בהמשך פסק הדין, עמוד 152, מובאת דעת מיעוט של הגר"ח"ג צימבליסט שליט"א שלא קיבל חילוק זה, וסבר שאף במקרה שאינו חייב במזונות האם, מכל מקום חייב במזונות הבנים עד גיל שש, בחיוב גמור מתקנת חכמים, ולא מדין צדקה. וממילא אף אם יש להם ממון שלהם, חייב לזונם).

עיין בב"ח (אבן העזר סימן עא) שכתב להוכיח ששיטת הרמב"ם בעניין זה היא כשיטתו של המהר"ם מרוטנבורג, עיין שם.

יש לציין עוד כי יש מי שחילק (ספר דינא דחיי לכנסת הגדולה, חלק הלאוין פ"א, דף עח) וכתב שכל דינו של המהר"ם מרוטנבורג הוא רק בקטנים עד גיל שש, אולם מגיל שש ומעלה, אם יש להם ממה להתפרנס, אין כופין את האב, אפילו באמיד (ועיין גם בית שמואל, אבן העזר, סימן עא ס"ק ב).

למעשה נראה כי הכרעת ההלכה שחיוב האב לזון את בניו קטני קטנים הוא אף אם יש להם נכסים מעצמם (כגון שנפלו להם נכסים בירושה מהסבא, אבי האם), כמוכא ברא"ש בשם מהר"ם דלעיל, וכפי שנפסק בשו"ע שם סעיף א (ועי' בזה עוד בשו"ת התשב"ץ ח"ב סימן רצב). אולם לאחר שהגיעו לגיל שש, אינו חייב לפרנסם אם הם בעלי נכסים, כמוכא בבית שמואל שם ס"ק ב.

ואכן, בפסקי דין רבניים (חלק ז עמוד 151) פסקו כך:

מסקנת הדברים כי חובת האב לזון את בניו הקטנים עד גיל שש אף כשהם בעלי רכוש ויכולים להתפרנס משלהם. אולם אחרי גיל שש, שאז האב חייב לפרנסם מתורת צדקה, החיוב אינו אלא כשאין להם משלהם, אבל כשיש להם רכוש שיכול לפרנסם, אין חובה על האב לפרנסם ולתת צדקה למי שאינו נצרך לכך - וסיימו - הלכה זו ברורה ואין חולק עליה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חיוב אב לזון מכח תקנת הרבנות הראשית (או מכח התחייבות האב), כאשר יש לבן כדי פרנסתו (הבן עובד)

האם גם במקרה שיש לבן כדי פרנסתו (כגון שעובד למחייתו או שגורם אחר מפרנסו), כפי המקרה דנן, עדיין חייב האב לזון את בנו הגדול מכוח תקנת הרבנות הראשית?

לשאלה זו התייחסו בפד"ר כרך ג (עמוד 172), וכך כתבו:

ראה בפסק דין של ביה"ד הגדול לערעורים תיק תשי"ט (ארבע עשרה) האומר: גם לפי תקנות הרבנות הראשית משנת תש"ד לחייב את האב לפרנס את ילדיו עד הגיל של חמש עשרה שנה נראה שבמקרה שיש רכוש לילדים אין חיוב על האב לפרנס אותם. עיין בסעיף ג' בתקנות הנ"ל וכו', מתוך הדברים האמורים לעיל יש להניח כי התקנה לחייב את האב בחיוב משפטי גמור ולכופו בממונו לפרנס את בניו ובנותיו עד הגיל של חמש עשרה שנה, הוא לילדים כאלה דלית להו מגרמייהו כלום, והמה תלויים בחסדי אביהם, לא כילדים שפרנסתם מובטחת וכו', ומעתה יש לדון שבמקרה דנן אין לחייב את המערער וכו', הואיל וביתר הסכום חייבת האישה לשלם עבור הילדה ויש לילדה ממי לגבות ודינה כאילו יש לה ממון.

גם בפד"ר כרך ד (עמוד 7) קיימת התייחסות מפורשת לכך, וכך כתבו:

וגם כשהאב הוא אמיד הוא מחויב לפרנס אותם דוקא כשאין להם ממון אבל אם יש להם ממון אין שום חיוב עליו (בית שמואל סימן ע"א סק"ב). גם לפי תקנת הרבנות הראשית משנת תש"ד לחייב את האב לפרנס את ילדיו עד הגיל של חמש עשרה שנה - נראה שבמקרה שיש רכוש לילדים אין חיוב על האב לפרנס אותם.

ופירוט:

עיין בסעיף ג' בתקנות הנ"ל: לפנינו בישראל אף על פי שמעצם הדין לא היו כופין את האב בממונו לזון את בניו ובנותיו הקטנים אלא עד הגיל של שש שנים, היו מכלימים אותו ומכריזים עליו כדי להכריחו לזונם עד שיגדלו. אך בזמנינו לא איכשר דרא לצערנו וכפיה מוסרית אין כוחה יפה כלל וכלל וכו', ואירעו מקרים שהאב התאכזר מרוע לב וכו', ובתי משפט הממשלתיים פטרו אותם על יסוד שהילדים היו למעלה משש. כשטענו מצד הילדים שבדיני ישראל כופין את האב מתורת צדקה אם הוא אמיד, באה התשובה שהחוק הממשלתי אינו יכול להתחשב עם טענה זו וכו', כל המתבונן בצדק ישפוט שהמצב דורש תיקון מתאים. בימינו אלה אפילו ילדים מבוגרים קודם שהגיעו לגיל של חמש עשרה, סכנות מוסריות גדולות צפויות להם אם פרנסתם לא תהיה מובטחת על יסוד משפטי וכו'.

והסיקו:

מתוך הדברים האמורים לעיל יש להניח כי התקנה לחייב את האב בחיוב משפטי גמור ולכופו בממונו לפרנס את בניו ובנותיו עד הגיל של חמש עשרה שנה, היא לילדים כאלה דלית להו מגרמייהו כלום והם תלויים בחסדי אביהם ולא בילדים שפרנסתם מובטחת.

הדברים דלעיל נסובו על חיוב אב לזון בניו עובדים, כאשר לא התחייב מצדו לזון אותם עד גיל שמונה עשרה, וכל חיובו הוא רק מכוח תקנת הרבנות הראשית.

ובפסק דינו של הרב א. גולדשמידט בביאור הסוגים של חיובי מזונות (פד"ר ב עמוד 92)

כתב:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אשר לתקנת הרבנות הראשית לארץ ישראל משנת תש"ד, במזונות ילדים שאחרי גיל 6 עד 15, לא מוזכר בה חיוב במקרה שיש לילד להתפרנס משלו, ואין לדון על פי התקנה יותר ממה שמפורש בה. בהקדמתם מסבירים כבוד הרבנים הראשיים לארץ ישראל את הצורך בתקנה, נוסף לדין צדקה, כי 'סכנות גדולות צפויות להם וכו' אם פרנסתם לא תהיה מובטחת' וזה שייך רק באין לילד משלו, ולפי זה משמעותה של תקנה זו אינה מעין חיוב שלפני שש (=דהיינו, אף אם יש לו, כמובא בשו"ע ע"א, א), אלא כפיה על החיוב הקיים מתקנת חכמים אחרי שש (=דהיינו שאם יש לו נכסים, האב פטור, כמובא בב"ש ע"א, ב בשם ב"ח).

בנידון שהאב התחייב לזון ילדיו הגדולים בהסכם הגרושין, אך הם עובדים למחייתם
בשאלה דומה דנו גם בפסקי דין רבניים כרך ט (עמוד 299), ואולם שם דנו באב שהתחייב בהסכם הגירושין לזון את הבת עד גיל שמונה עשרה, אך קודם לכן היא החלה לעבוד ולפרנס את עצמה, וכך כתבו:

בשאלה אם האב הנתבע עומד בהתחייבותו לזון את בתו כאשר היא עובדת ומרוויחה לפרנסתה ולצרכיה. ראה פסק הרמ"א (בחושן משפט סימן ס' סעיף ג): ויש אומרים דהמקבל עליו לזון חבירו סתם, כל ימי חייו או כל זמן שצריך משמע. ועיין בסמ"ע (שם ס"ק ט"ו) שכתב דדוחק לפרש דדברי הרמ"א שמסתפק אם משמעותו כל ימי חייו או כל זמן שצריך, ואפשר לומר דהכי קאמר אם נדר לו כן בשעה שצריך, סתמא דעתו היה כל זמן שצריך, ואם נדר לו בשעה שאינו צריך, אז דעתו היה כל ימי חייו, וצריך עיון. והש"ך (בס"ק ט"ו) העתיק לשון הסמ"ע.

לדברי הסמ"ע כשאנו מסופקים בהתחייבותו של המתחייב אם כוונתו היתה לזון אף כשאינו צריך למתחייב, עלינו לבדוק את מצבו של המקבל בשעת ההתחייבות. אם אז היה זקוק להתחייבותו של הנותן, אנו אומרים שכאשר המקבל אינו זקוק כבר לעזרתו של הנותן, שוב אין עליו התחייבות, כי אנו אומדים דעת המתחייב שרוצה לתת למקבל עזרה כשיהיה זקוק לאותה עזרה כמו בעת ההתחייבות. אבל אם בעת שקבל עליו הנותן לזון את המקבל, לא היה המקבל זקוק לעזרתו, ובכל זאת התחייב הנותן לזונו, אנו יכולים להסיק כי דעתו של הנותן היה לזונו גם כאשר לא יהיה זקוק לעזרתו, ומפרשים אנו את ההתחייבות, שלכל ימי חייו יזונו.

והוסיפו ביחס לנידון שלפניהם:

ומכאן לנידוננו, שהאב (הנתבע) התחייב לשלם לתובעת עבור מזונות הילדים סך שלש מאות ל"י (מתוך הסך שש מאות ל"י) עד שיגיעו לגיל שמונה עשרה שנה, יש מקום לדון, דיתכן שחשבו אז שעד גיל שמונה עשרה שנה יהיו זקוקים למזונות האב, כי כן הוא הנוהג המקובל שעד אותה תקופה הילדים זקוקים לעזרת האב, ולכן התחייבותו של האב היתה כל זמן שיצטרכו לעזרתו, וכאשר הבת אינה זקוקה לעזרתו, אין לחייבו להמשיך לשלם הסכום שלש מאות ל"י חודשית.

אבל ראה טורי זהב שם שכתב על דברי הרמ"א או כל זמן שצריך משמע: צריך עיון מאי שנא ממי שקבל עליו לזון את בת אשתו, דאמרינן בפרק הנושא דאף על פי שיש לה מזונות, אחר כך צריך לתת לה דמי מזונות. וכתב על זה בהגה שם (מבעל חכם צבי) וזה לשונו: ולעניות דעתי אין כאן קושיא, דשאני התם שקצב חמש שנים, לאפוקי הכא דמיירי במחייב עצמו סתם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כמבואר. וכבר אפשר לחלק בענין אחר, דשאני הנושא את אישה וכו' דלאו בדידיה לחוד תליא מילתא, אלא גם בדעת האישה, והיא דעתה אפילו אם לא תצטרך הבת למזונות, מה שאין כן הכא דהכול תלוי בדעת הנותן, אבל אין צריך לזה כי העיקר כמו שכתבנו לחלק בין קוצב למתחייב סתם וכו'. לדברי חכם צבי בנידוננו שהנתבע התחייב לזון זמן קצוב עד הגיעם לגיל שמונה עשרה שנה, הרי יש במשמעות ההתחייבות שכל אותם השנים ישלם לפרנסתם, אף אם לא יהיו זקוקים לעזרתו כמו במתחייב לזון בת אשתו. וחילוק זה הלא קובע חכם צבי כעיקר להלכה.

ואף גם לחילוק השני של חכם צבי שתלוי אם ההתחייבות היתה תמורת משהו מהמקבל שאז אין אנו מפרשים את ההתחייבות כמוגבלת בתנאי שיהיה המקבל זקוק לעזרת הנותן כי לא מפיו של המתחייב לבד אנו חיים. ויתכן שהמקבל לא היה מסכים לתת הסכמתו לתוכן ההתחייבות והגבלתו, והיה דורש שההתחייבות תעמוד בתוקפה בכל אופן גם כשלא יהיה זקוק לעזרת הנותן, אחרת לא היה מסכים לחוזה שביניהם. ולכן בנידוננו הרי כאמור היתה התחייבות האב תמורת הסכמת האישה לקבל גט, ויתכן שהאישה לא היתה מסכימה לקבל גט אלא אם כן יתחייב האב לזון את בתו עד גיל שמונה עשרה בכל המצבים, גם כאשר תעבור הבת ותרוויח כדי צרכיה.

וסכמו:

בסיכום, הוברר שלדעת גדולי הפוסקים האב שמתחייב במזונות בתו עד גיל מסוים, עומד בחיובו גם כאשר הבת מרוויחה לצרכיה.

בהמשך הדברים דנו האם מעשי ידיה של הבת הזו (שעובדת, והאב ממשיך לפרנסה) הם לאביה, והסיק שאינם לאביה, משום שזנה בעל כרחו (מחמת ההסכם) ולא מרצונו, עיין שם.

כאמור מקרה זה שונה מהמובא בתחילת הדברים, שהרי בנידון המובא עתה האב הוא זה שהתחייב לזון את הילד עד שיגיע לגיל שמונה עשרה.

סמך לדברים אלו מדברי האחרונים

היה מקום לשאול שאלה עקרונית - מדוע חובתו של אדם אמיד במזונות ילדיו היא רק עד שיגדלו, והרי אם זוהי חובה מדין צדקה אם כן יתחייב בכך אף כאשר הם גדולים יותר, שהרי חייב אדם לזון את קרוביו מדין צדקה, וכל שכן את ילדיו?

שאלה זו מובאת בדרישה בסימן זה (ומובאים דבריו גם בב"ש ס"ק ג), והשיב על כך שלאחר שגדלו הילדים בדרך כלל הם כבר יכולים לפרנס את עצמם, ולכן כל חיובו לילדיו מדין צדקה הוא עד גיל מצוות (עד שיגדלו), ועל סמך זה כתב בשו"ע שחובתו היא רק עד גיל זה.

עולה מדבריו, שבת גדולה שיכולה לזון עצמה, כגון בנידון דנן, האב פטור מלזונה.

אך מדבריו נראית מסקנה מעשית נוספת, שכאשר אין רגילות שיפרנסו הילדים את עצמם מגיל 13 ואילך, חייב האב להמשיך ולזונם עד שיתחילו לעבוד. אם כן בתקופתנו אנו, שאין הילדים יוצאים לעבוד בגיל כה צעיר (ואף החוק אוסר להעסיק ילדים בגיל זה), יהיה האב חייב להמשיך ולזונם אף לאחר שיגדלו, מדין צדקה לקרוביו, עד שיתחילו לפרנס את עצמם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תירוץ דומה לתירוץ של הדרישה הובא גם בשו"ת מהרשד"ם (חלק יו"ד סימן קסו), שם כתב שעניין זה תלוי במציאות הקיימת, שאם ימצאו הבנים כדי פרנסתם פטור האב לזונם כשיגדלו, ואולם אם לאו, הוא חייב לזונם אף כשיגדלו.

גם בדברי הרשב"א שהובאו לעיל מצאנו שכתב בתוך הדברים: "כשהבן גדול ויכול להשתדל, אין האב חייב לזוננו כלל, ואין כופין אותו, אפילו בכפיית אסיתא". ואולם כל זה בזמן שהבן שהגיע לגיל 13 יכול כבר לצאת לעבוד ולפרנס את עצמו, ואולם כיום, שבגיל זה הילד עדיין באמצע שנות לימודיו, הרי אינו יכול לפרנס את עצמו, והחובה על האב לפרנסו.

ואמנם בעל ההפלאה (בקונטרס אחרון הלכות כתובות סימן עא אות ג) כתב להוסיף על דברי הדרישה, דבגדולים אם יכולים להתפרנס אף על גב דאין רוצין לעשות מלאכה אין כופין את האב לזונם כיון דבני דעת הם אין יכולים לומר לא נעשה מלאכה, אבל בקטנים כיון דאינם בני דעת אפילו אם רוצים לעשות מלאכה בכל זאת צריך לזונם. ע"כ. ואולם ונראה שכל מה שכתב מוסב על זמנים ומקומות בהם היתה רגילות שילד מגיל 13 יוצא לעבוד, אלא שילד זה לא רצה לפרנס את עצמו, אך כיום במקומנו, שאין כלל רגילות שילדים כה קטנים יצאו לפרנס עצמם, ממילא עדיין חייב האב לזונם אם הם עדיין לומדים ואינם מפרנסים את עצמם.

הבית שמואל שם מביא מהלך נוסף בביאור חובתו של אב לזון את ילדיו עד שיגדלו (תשובה לשאלת הדרישה). שיטת רבנו ירוחם היא שאכן אחר שיגדלו הילדים יש על האב חיוב לזונם מדין צדקה, ואולם קודם שיגדלו (מגיל שש עד גיל מצוות) יש להם יתרון בצדקה יותר משאר קרוביו של האב, והחובה לזונם אז היא גדולה יותר. כאמור, ביאור זה נותן מענה גם לשאלת הדרישה, שאמנם חיוב הצדקה הוא גם כשיגדלו, אך קודם לכן החיוב גדול יותר.

גם על פי מהלך זה עולה כי גם את ילדיו הגדולים (שאינם מתפרנסים) חייב האב לזון מדין צדקה, כשם שחייב בצדקה לשאר קרוביו העניים.

למרות המובא לעיל, לא נמנע מלציין את המובא בשו"ת מהרשד"ם (חלק יו"ד סימן קסו), שם כתב על אודות מזונות ילדים:

וביתר על שש לכו"ע אפילו שיש יכולת בידו לא כייפינן ליה, ואינו מחויב מן הדין אלא מתקנת אושא, ואושא לא התקינו אלא לבנים שהם משש עד שלוש עשרה, ומכאן ואילך אפילו טעם תקנה אין בהם, ואם ירצה שלא לזון אותם רשאי, אפילו יש יכולת בידו - לא אמרינן ליה מדעם.

מסקנה

ובכן, כפי האמור והמבואר לעיל בהרחבה, האב פטור ממזונות בתו. פטור זה הוא מיום הגשת תביעתו, היינו מחודש ספטמבר 2016, ככל שכבר אז הבת עבדה והשתכרה.

האם תשיב לאב סך המזונות ששילם מאז עבור בתו, וזאת בפריסה של 800 ש"ח לחודש, החל מיום ג' באדר ב' תשע"ז (01/03/2017) והלאה, כל 1 לחודש, בסדר חודשים עוקב.

ניתן לפרסם בהשמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום י"ז בשבט התשע"ז (13/02/2017).

הרב אברהם דב זרביב

הרב דוד גרוזמן

הרב יצחק אושינסקי – אב"ד